

Pradinio ir pagrindinio ugdymo BENDROSIOS PROGRAMOS

Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384)

Redakcinė grupė:

dr. E. Motiejūnienė (vadovė), dr. P. Gudynas, D. Jakavonytė, V. Jonynienė, R. Jarienė, dr. L. Jašinauskas,
dr. V. Kazragytė, I. Neseckienė, D. Paulauskienė, I. Staknienė, S. Vingelienė, V. Zeliankienė

Rengėjai:

T. Aidukienė, N. Arcimovič, V. Augustinavičius, R. Bačkienė, R. Bagdonaitė, S. Balickaja, K. Bakutis, B. Banevičiūtė, D. Bareikienė, M. Bareikienė, A. Barisevičius, dr. O. Batutis, dr. D. Bigelienė, R. Brazauskienė, R. Buividavičienė, A. Buračienė, habil. dr. V. Dagienė, M. Danielius, A. Daulenskienė, I. Demida, A. Dikčius, R. Dilienė, D. Dobravolskaitė, dr. L. Duoblienė, J. Dzikavičiūtė, R. Ercmonienė-Varnas, dr. K. Firkavičiūtė, V. Gadliauskienė, dr. L. Galkutė, E. Gedmantienė, Š. Gerulaitis, dr. V. Gerulaitis, L. Gervinskienė, N. Glamazdina, R. Gruodytė, D. Jakavonytė, R. Jankevičienė, J. Jankūnienė, dr. O. Januškevičienė, R. Jarienė, A. Jasinska, dr. L. Jašinauskas, Ž. Jautakytė, A. Jociūtė, V. Jonynienė, L. Jurevičienė, dr. Z. Kairaitis, dr. D. Kalesnikienė, J. Kalvanas, kun. V. Karikovas, G. Kaselis, dr. V. Kazragytė, R. Kiaulakienė, I. Kirkutytė-Aleknienė, N. Kolesnikova, N. Kriščiūnienė, G. Kruopienė, R. Kumštytė, kun. A. Kvedaravičius, R. Labinienė, P. Leonavičius, D. Liaukevičienė, S. Likienė, S. Liorančienė, A. Lozdienė, kun. D. Lukoševičius, I. Mackevič, dr. E. Marcelionienė, dr. R. Matonienė, V. Mikulec, T. Miskova, dr. E. Motiejūnienė, I. Mozūrienė, J. Naimavičiūtė, dr. L. Navickienė, kun. S. Neifachas, I. Neseckienė, L. Nikitina, I. Niuniavaitė, G. Orintienė, dr. A. Pacevičiūtė, dr. M. Palšauskas, D. Paulauskienė, dr. V. Plentaitė, A. Porutis, M. Pošiūtė-Žebelenė, D. Poškienė, H. Prosnikova, V. Pundienė, L. Putinienė, M. Puzaitė, R. Rachlevičiūtė, K. Račiulaitytė, V. Račkauskas, R. Radavičienė, G. Radzevičienė, A. Rudienė, R. G. Rugevičiūtė, habil. dr. V. Salienė, dr. E. Savičius, dr. V. Sičiūnienė, S. Skapienė, dr. R. Skripienė, L. Skrodenytė, G. Slavinskienė, I. Staknienė, V. Stanevičienė, dr. A. Stasiulevičiūtė, dr. S. Stašaitis, M. Stričkienė, V. Stumbrienė, G. Svirobovič, R. Šapiro, D. Šarkienė, D. Šejnicka, L. Šernienė, V. Šiaulienė, B. Šinkūnaitė, V. Šlapšinskienė, K. Šleževičius, A. Šulcienė, M. Tamošaitis, R. Tuinylaitė, dr. V. Vaicekauskienė, R. Vaitkevičienė, V. Varnagirienė, O. Vaščenkienė, A. Vilimienė, dr. L. Vilkienė, I. Viltrakenė, S. Vingelienė, E. Vizgirdienė, A. Voroncova, I. Zakarauskienė, dr. I. Zaleskienė, V. Zeliankienė, V. Zubakov, K. Žebrauskaitė

Siūlymus teikė:

G. Ambrutienė, N. Asadauskienė, D. Balandytė, E. Baleišis, T. Balvočienė, M. Bareišienė, R. Baršauskienė, dr. N. Batisienė, E. Beliavskaja, B. Bersėnienė, dr. P. Bielskis, dr. J. Blonskis, S. Brasiūnas, dr. J. Brazauskienė, L. Boguševičienė, J. Budrienė, V. Bujanauskienė, D. Burkauskienė, N. Burneikaitė, S. Bužinskas, O. Čepulėnienė, dr. D. Česnavičius, S. Dijokienė, K. Drižilauskas, V. Duoblys, G. Gečienė, O. Gervienė, dr. A. Girdzijauskas, R. Grauzlienė, O. Gustaitienė, I. Ivanauskienė, O. Jablonskienė, dr. Ž. Jackūnas, L. Jankauskienė, V. Janušauskienė, D. Jedzinskienė, R. Jokimaitis, N. Jucienė, G. Karlaitė, D. Karvelis, J. Kiaupienė, L. Kisielienė, V. Kniūraitė, D. Kolesnikova, dr. Ž. Kolevinskienė, R. Krušinskienė, habil. dr. E. Kuokštis, dr. D. Kuolys, E. Kutanovienė, A. Kvietkauskas, habil. dr. E. Lassan, A. Laureckienė, J. Lekarevičius, A. Lenkauskienė, A. Lesauskienė, L. Liausienė, G. Liesmaitis, V. Likšienė, J. Litvinaitė, J. Liutkienė, L. Lopatina, dr. V. Lukoševičius, Ž. Maldonienė, dr. I. Masoit, habil. dr. V. Matonis, R. Melnikova, dr. A. Miežinienė, habil. dr. I. Musteikienė, K. Nainienė, E. Narbutas, N. Narbutienė, S. Narunec, M. Narvilas, B. Oganauskienė, dr. A. Petrauskaitė, I. Platakienė, D. Plikšnienė, N. Poderienė, A. Poška, R. Prokurotėnė, M. Purlienė, dr. A. Ranonytė, dr. R. Raudonis, A. Razmantienė, A. Ronkus, V. Rupainienė, E. Sederevičiūtė, dr. L. Selmistraitis, N. Semenova, dr. A. Smetona, dr. H. Sokolovska, Č. Sokolovskaja, N. Staišiūnienė, E. Stasiulienė, Ž. Staškauskienė, dr. L. Statauskienė, L. Stonienė, R. Šalna, M. Šaltmerienė, G. Šeibokienė, D. Šeniauskaitė, B. Šetkus, dr. R. D. Šileikienė, D. Šiurkutė, habil. dr. A. Šulčius, A. Šuminienė, A. Šuverova, N. Toleikytė, dr. H. Turkevič, dr. L. Udrienė, K. Urba, H. Vaišvila, dr. D. Vaitiekūnas, R. Vaitonienė, E. Valančienė, J. Valatkienė, dr. E. Velička, A. Verseckas, L. Vilkytė, D. Visockienė, dr. V. Volbekienė, dr. L. Žadeikaitė, A. Žandaris

Viršelyje panaudota M. K. Čiurlionio paveikslo „Žinia. 1904/5“ nuotrauka iš Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus, fotografas Arūnas Baltėnas

Pratarmė

Šio leidinio kelias iki mokytojo darbo stalo ilgas ir prasmingas: buvo parengti ir 2007 m. išleisti Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų projektai; 2007–2008 mokslo metais buvo vykdomas projektas „Pasirengimas atnaujintų Bendrųjų programų diegimui“ – rengiami mokytojai švietimo konsultantai, kurie seminaruose pristatė Bendrųjų programų projektus visų dalykų mokytojams, patys teikė ir rinko iš mokytojų pastabas ir siūlymus, kaip tobulinti Bendrąsias programas; prie Bendrųjų programų tobulinimo prisidėjo ekspertų komisijų, Bendrojo ugdymo tarybos nariai, nepriklausomi ekspertai, daug pedagoginės bendruomenės narių iš įvairių mokytojų asociacijų, aukštųjų mokyklų, ESF remiamuose projektuose dalyvaujančių mokyklų mokytojai, projektų ekspertai ir kt.

Mokytojai, mokyklose išbandydami atskirus programų fragmentus, tikrino teorines Bendrųjų programų išvalgas, kaupė ir analizavo mokyklos praktinio darbo atvejus, formulavo siūlymus, kaip tobulinti kiekvieno dalyko mokymą ir mokymąsi, plėtoti mokinių ir mokytojų bendradarbiavimą, ugdyti kompetencijas atsižvelgiant į asmenybės augimo poreikius ir pažangą, kaip skatinti mokinius prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi mokykloje ir padėti jiems išmokyti mokytis visą gyvenimą...

2008–2009 mokslo metai yra pasirengimo įgyvendinti atnaujintas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas metai. Mokytojai ir mokyklos ieškos modernių „XXI a. mokyklos“ ugdymo turinio įgyvendinimo modelių. Mokytojai turės galimybę išbandyti, kaip pritaikyti ugdymo turinį įvairių poreikių ir gebėjimų mokiniams, kaip stiprinti integracinius turinio ryšius, optimizuoti dalykų turinio apimtį, didinti mokinių mokymosi motyvaciją, kurti palankią mokymui-

si bendradarbiavimu grįstą aplinką. Mokykloms ir mokytojams šiame darbe padės daugiau nei 400 švietimo konsultantų, Bendrųjų programų autorių, Švietimo plėtotės centro specialistų. Sukaupta patirtis bus apibendrinama metodinėmis rekomendacijomis, iliustruojama mokyklos praktikos pavyzdžiais ir skelbiama Švietimo plėtotės centro tinklalapyje www.pedagogika.lt.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos sudaro vieną leidinį. Leidinys neįrištas, mokytojai jį galės dalytis pagal ugdymo sritis ar dalykų programas. Leidinio sandara patogi naudotis: formuojant mokyklos ar klasės ugdymo turinį mokytojams paprasta pagal spalvą rasti reikiamą ugdymo sritį ar dalyko programą, pagal numeraciją ir puslapinę antraštę atsirinkti programas ar tam tikroms klasėms skirtas jų dalis.

Papildomos informacijos ir metodinės medžiagos, skirtos Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosioms programoms įgyvendinti, mokytojai gali rasti tinklalapiuose: www.pedagogika.lt; www.smm.lt; www.itc.smm.lt; www.emokykla.lt; www.pprc.lt; www.nec.lt; www.sac.smm.lt; www.mkc.lt; www.nmva.smm.lt.

Bendrųjų programų rengėjai nuoširdžiai dėkoja visiems šalies pedagoginės bendruomenės nariams, kurių kvalifikuoti patarimai ir pastabos padėjo tobulinti šį tolesniam ugdymo turinio modernizavimui skirtą dokumentą.

Pastabų ir pasiūlymų laukiame adresu:
Švietimo plėtotės centras
M. Katkaus g. 44,
LT-09217 Vilnius
Elektroninis paštas centras@spc.smm.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PATVIRTINIMO

2008 m. rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2004, Nr. 103-3755; 2007, Nr. 43-1628) 37 straipsnio 4 dalimi ir 56 straipsnio 14 punktu ir vykdydamas Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. ISAK-970 (Žin., 2007, Nr. 63-2440), priedo 2.5 priemone:

1. T v i r t i n u Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas (pridedama).

2. N u s t a t a u, kad:

2.1. nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. mokyklos, vykdančios pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, vadovaudamosi 2008–2009 mokslo metų bendrųjų ugdymo planų, patvirtintų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. ISAK-1424 (Žin., 2008, Nr. 61-2320), 10.10 punktu gali įgyvendinti šio įsakymo 1 punktu patvirtintas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas, jei tam yra pasirengusios;

2.2. nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. visos mokyklos, vykdančios pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, šio įsakymo 1 punktu patvirtintas Pradinio ir

pagrindinio ugdymo bendrąsias programas įgyvendina 1, 3, 5, 7, 9 (gimnazijos I) klasėse;

2.3. nuo 2010 m. rugsėjo 1 d. visos mokyklos, vykdančios pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, šio įsakymo 1 punktu patvirtintas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas įgyvendina 1–10 (gimnazijos I–II) klasėse.

3. P a k e i č i u Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. liepos 9 d. įsakymą Nr. ISAK-1015 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo standarto ir Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų I–X klasėms tvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 77-3525):

3.1. išdėstau antraštę taip:

„DĖL PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO STANDARTO TVIRTINIMO“

3.2. pripažįstu netekusiu galios 2 punktą.

4. Šis įsakymas, išskyrus 3 punktą, įsigalioja nuo 2008 m. rugsėjo 1 d.

5. Šio įsakymo 3 punktas įsigalioja nuo 2010 m. rugsėjo 1 d.

Švietimo ir mokslo ministras

Algirdas Monkevičius

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433

PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS I. Bendrosios nuostatos

1. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (toliau – Bendrosios programos) nuosekliai plėtoja ankstesnių metų Bendrosiose programose suformuluotus ugdymo turinio pagrindus ir atliepia naujus švietimui iškilusius iššūkius – sparčią mūsų šalies socialinio ir ekonominio gyvenimo kaitą ir besiplečiančias galimybes įgyvendinti švietimo naujoves.

2. Bendrųjų programų paskirtis – apibrėžti pradinio ir pagrindinio ugdymo turinį, siekiant ugdymo dermės, prieinamumo ir kokybės visoje šalies švietimo sistemoje. Ugdymo turinys Bendrosiose programose apibrėžiamas aprašant numatomus mokinių mokymosi pasiekimus, pateikiant rekomenduojamas ugdymo gaires, nurodant dalykų turinio apimtį ir aprašant mokinių pasiekimų lygių požymius. Mokinių mokymosi pasiekimai Bendrosiose programose aprašomi ypač išryškinant mokinių įgyjamus bendrųjų kompetencijų ir esminių dalykinių kompetencijų pagrindus.

3. Bendrosios programos apibrėžia ugdymo turinį valstybės lygmeniu. Mokyklos ir mokytojai, vadovaudamiesi Bendrosiomis programomis, formuoja mokyklos ir klasės lygmens ugdymo turinį pagal atskirų klasių ir mokinių poreikius taip, kad mokiniai pagal savo išgales pasiektų kuo geresnius rezultatus.

4. Bendrosios programos atnaujintos vadovaujantis Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 (Žin., 2003, Nr. 71-3216); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853); Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. ISAK-970 (Žin., 2007, Nr. 63-2440),

tikslais, principais ir prioritetais; Nacionaline darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 2 d. nutarimu Nr. 1062 (Žin., 2007, Nr. 106-4348); Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ISAK-256 (Žin., 2004, Nr. 35-1150).

II. Pagrindinės ugdymo turinio atnaujinimo kryptys

5. Rengiant ir įgyvendinant Bendrąsias programas laikomasi šių ugdymo turinio atnaujinimo krypčių:

5.1. orientuoti ugdymo turinį į bendrųjų kompetencijų ir esminių dalykinių kompetencijų ugdymą, ypač daug dėmesio skiriant mokymuisi mokytis;

5.2. labiau individualizuoti ugdymą, atsižvelgiant į skirtingus mokinių poreikius;

5.3. didinti ugdymo turinio integraciją siekiant, kad mokiniai geriau suprastų ir galėtų kūrybingai taikyti tai, ką išmoko;

5.4. suderinti dalykų turinio apimtį, atsisakant aktualumą praradusių ugdymo turinio elementų ir įtraukiant naujus, aktualius;

5.5. ugdymo turinį išdėstyti taip, kad ugdymo turinio elementus būtų lengviau klasifikuoti (planuojant, rengiant metodinę medžiagą, vertinant, skelbiant elektroninėje erdvėje ir pan.).

6. Siekiant orientuoti ugdymo turinį į bendrųjų ir esminių dalykinių kompetencijų ugdymą, Bendrosiose programose:

6.1. numatoma taip organizuoti ugdymo procesą, kad mokinys įsitrauktų į aktyvų ir sąmoningą mokymąsi, ir ypač pabrėžiami laukiami mokymosi pasiekimai;

6.2. mokinių pasiekimai aprašomi kaip trijų neatsiejamų nuolat plėtojamos kompetencijos sudedamųjų dalių – nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo – visuma. Tuo siekiama parodyti, kad mokiniui nepakanka žinoti faktus, taisykles ar apibrėžimus. Perimamas tam tikros srities žinias jis turi gerai perprasti, gebėti pritaikyti naujose situacijose, rodyti išmanymą, elgtis ir veikti pagal nuostatas;

6.3. šalia mokinių pasiekimų aprašomos ir ugdymo gairės, norint pabrėžti, kad mokinys kompetenciją gali išsiugdyti tik pats sąmoningai ir aktyviai mokymdamasis, o mokytojo pareiga – jį orientuoti ir jam padėti. Šios gairės nėra griežtai privalomos, jos tik atskleidžia išbandytus norimų ugdymo rezultatų siekimo būdus, grindžiamus aktyviu mokinių, mokinių ir mokytojo bendradarbiavimu, mokymusi remiantis realia gyvenimo praktika. Konkrečius mokymo(si) ir vertinimo metodus, užduotis mokytojas parenka pats, atsižvelgdamas į mokinių pasirėngimą ir patirtį, turimas priemones;

6.4. siekiant padėti mokytojui tinkamai atrinkti ir apriboti dalykų turinį, skyrelyje „Turinio apimtis“ nurodoma, kokios esminės dalyko žinios reikalingos numatytiems rezultatams pasiekti. Sumažinus dalyko žinių apimtį, sudaromos sąlygos daugiau laiko skirti supratimui įtvirtinti, gebėjimams ir nuostatoms ugdyti, ugdymui individualizuoti.

7. Siekiant labiau individualizuoti ugdymą, Bendrosiose programose:

7.1. mokinių pasiekimai (žinios ir supratimas, gebėjimai, nuostatos) aprašomi ne vieneriems metams, o dvejų metų koncentrams (1–2, 3–4, 5–6, 7–8, 9–10 klasių), taip atveriant mokytojams galimybes lanksčiau planuoti ugdymą;

7.2. kiekvienam dvejų metų koncentrui lentelė pateikiami apibendrinti patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo pasiekimų lygių požymių aprašai, norint padėti mokytojams objektyviau įvertinti individualius mokinių pasiekimus ir pažangą;

7.3. 7–8 ir 9–10 klasių koncentrams aprašomas ir turinio minimumas, nurodant tik tai, ko būtinai turėtų mokytis mokiniai, kad pasiektų patenkinamą pasiekimų lygį;

7.4. teikiamos naujos (jų ligi šiol Bendrosiose programose nebuvo), pasirenkamosios programos, aprašomos papildomos dalykų veiklos sritys, teikiamos rekomendacijos mokytojams, kaip pritaikyti dalykų programas pagal mokinių poreikius:

7.4.1. tarp dorinio ugdymo srities programų pirmą kartą teikiamos tradicinių Lietuvos konfesijų – ortodoksų (stačiatikių), evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, karaimų tikybos pradinio ir pagrindinio ugdymo programos ir judėjų tikybos pažintinė programa;

7.4.2. parengtos bendrosios programos kurtiesiems ir neprigirdintiesiems:

lietuvių gestų kalbos – pradiniam ir pagrindiniam ugdymui; lietuvių kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo – pradiniam ugdymui, lietuvių kalbos ir užsienio kalbos – pagrindiniam ugdymui;

7.4.3. Informacinių technologijų bendrojoje programoje 9–10 klasių mokiniams teikiami pasirenkamieji programavimo pagrindų, tinklalapių kūrimo pagrindų, kompiuterinės leidybos pagrindų moduliai;

7.4.4. 9–10 klasių mokiniams teikiama pasirenkamoji Psichologijos bendroji programa;

7.4.5. Kūno kultūros bendrojoje programoje numatytos galimybės mokytojui pritaikyti sporto šaką, fizinius pratimus, individualias užduotis pagal mokinių fizinį pajėgumą, polinkius ir poreikius.

8. Siekiant didinti ugdymo turinio integraciją, Bendrosiose programose:

8.1. peržiūrėti, suderinti ir numatomuose mokinių pasiekimuose atspindėti integraciniai ugdymo sričių, dalykų, koncentrų, dalykų ir integruojamųjų programų ryšiai;

8.2. dalykų turinys labiau susietas su socialine ir mokinių gyvenimo aplinka;

8.3. socialinio ugdymo srityje pabrėžiamas pilietiškumo ugdymas per visų dalykų pamokas, neformaliojo ugdymo, mokyklos savivaldos veiklą. Pilietiškumo ugdymas susistemintas atskiru 9–10 klasėse privalomu kursu;

8.4. į socialinio ugdymo sritį įtraukta integruojamoji ekonomikos ir verslumo programa, kuri įgyvendinama per matematikos, geografijos, technologijų ir kitų dalykų pamokas. 9–10 klasėse ekonomikos ir verslumo ugdymas susistemintas privalomu ekonomikos kursu;

8.5. į informacinių technologijų ugdymo sritį, be privalomosios programos, įtraukta integruojamoji informacinių technologijų programa, kuri įgyvendinama per kitų dalykų pamokas, kai juos mokantis naudojamas informacinėmis komunikacinėmis technologijomis;

8.6. naują bendrųjų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymo sritį sudaro integruojamosios programos – Mokymosi mokytis, Komunikavimo, Darna vystymosi, Sveikatos ir gyvenimo įgūdžių, Kultūrinio sąmoningumo – ir Prevencinės programos, įgyvendinamos per visų dalykų pamokas, neformaliojo ugdymo veiklą, mokyklos bendruomenės renginius.

9. Norint suderinti dalykų turinio apimtį, Bendrosiose programose:

9.1. siekta, kad tos pačios temos nesikartotų keliuose dalykuose, išskyrus tuos atvejus, kai jos nagrinėjamos skirtingais aspektais;

9.2. kai kurių temų atsisakyta (dalis jų perkelta į aukštesnias klases).

10. Kad būtų patogiau struktūrinti ugdymo turinį, Bendrosiose programose peržiūrėta ugdymo sričių struktūra. Bendrųjų programų teiginiai numeruojami taip, kad pagal numeraciją būtų patogu ieškoti atitinkamos metodinės ar mokymosi medžiagos virtualiojoje erdvėje, pildyti elektroninius dienynus ir kt.

III. Bendrųjų programų sudarymo principai

11. Rengiant Bendrąsias programas vadovautasi šiais ugdymo turinio atrankos principais:

11.1. aktualumo visuomenei ir mokiniui. Ugdymo turinys turi padėti mokiniui pažinti save ir kitus, rasti atsakymus į esminius žmogaus gyvenimo klausimus, perimti kultūros ir žinojimo pagrindus. Ugdymo turinys turi skatinti mokinius apmąstyti savo šalies ir pasaulio kultūros paveldo įvairovę, visuotines vertybes, jų išsaugojimo ir puoselėjimo būtinybę, ugdytis pagarbą savo šalies kultūrai ir tolerantišką požiūrį į fizinius, religinius, socialinius, kultūrinius žmonių skirtumus. Jis turi padėti mokiniui tapti mąstančiu, aktyviu, kūrybingu visuomenės nariu, pasirengusiu mokytis visą gyvenimą, tobulėti pačiam ir prisidėti prie visuomenės tobulinimo;

11.2. vertingumo tolesniam mokymuisi ir darbui. Ugdymo turinys turi būti vertingas ir svarbus tolesniam mokymuisi, profesinei veiklai ir saviraiškai. Visų dalykų ugdymo turinys parenkamas taip, kad būtų susietas su mokinio, jo šeimos, bendruomenės gyvenimu, ugdytų mokinio gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti problemas, dirbti grupėje ar komandoje, prisiimti lyderio vaidmenį, santykius su žmonėmis grįsti savitarpio supratimu, konstruktyviai spręsti konfliktus. Mokinys, baigdamas pagrindinio ugdymo programą, turėtų būti įgijęs bendrųjų ir esminių dalykinių kompetencijų, būtinų tęsti mokymąsi, įgyti profesiją, susirasti tinkamą darbą, pagrindus;

11.3. prieinamumo. Ugdymo turinys turi padėti mokiniui įgyti kokybišką pagrindinį išsilavinimą. Turi būti numatytos galimybės ugdymo turinį pritaikyti

kiekvienam mokiniui pagal socialinę ir kultūrinę patirtį, lytį, mokymosi stilių, kitus individualius poreikius, užtikrinant kiekvieno mokinio individualių galių plėtotę. Ugdymo turinys sudaromas taip, kad mokinyms nuosekliai įtvirtintų savo žinias, ugdytų gebėjimus ir nuostatas. Prie tų pačių temų ir problemų, tik aukštesniu lygiu, grįžtama aukštesniosiose klasėse, didinama ugdymo turinio integracija, ypač išryškinant jo ryšius su gyvenimo praktika ir aktualijomis;

11.4. darnaus vystymosi. Ugdymo turinys remiasi darnaus visuomenės vystymosi nuostatomis. Pabrėžiamas gamtinės aplinkos, kultūros, socialinio ir ekonominio visuomenės gyvenimo tarpusavio priklausomumas, į ateitį orientuotas kūrybiškas mąstymas, aktyvus kiekvieno asmens dalyvavimas kuriant kokybišką gyvenimą sau ir ateities kartoms. Pagrindinės darnaus vystymosi temos – kultūrų, biologinė ir kraštovaizdžio įvairovė, atsakomybė už aplinkos išsaugojimą vietos ir pasaulio mastu, taika ir konfliktai, pilietiškumas, skurdo mažinimas, klimato kaita, demokratija, teisingumas, sveikata, lyčių lygybė ir kt. – integruojamos į dalykų ugdymo turinį. Siekiama, kad darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimas taptų mokyklų bendruomenių gyvenimo dalimi.

IV. Ugdymo tikslas ir laukiami rezultatai

12. Tikslas – plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą.

13. Laukiami rezultatai. Mokinys, mokydamasis pagal Bendrąsias programas, tampa:

13.1. pasitikintis savimi – teigiamai save vertina, yra atsakingas, patikimas, iniciatyvus, kūrybingas;

13.2. bendraujantis ir bendradarbiaujantis – konstruktyviai veikia siekdamas bendrų tikslų, kuria ir palaiko gerus santykius su aplinkiniais;

13.3. pasirengęs mokytis visą gyvenimą – yra įgijęs būtinas kompetencijas, kritiškai mąstantis, siekiantis žinių, kūrybingai jas taikantis problemoms spręsti;

13.4. aktyvus – dalyvauja bendruomenės gyvenime, prisideda prie Lietuvos,

Europos ir pasaulio kultūros ir gamtinės aplinkos puoselėjimo, socialinės ir ekonominės gerovės kūrimo.

14. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrąsias kompetencijas:

14.1. mokėjimo mokytis. Jaučia poreikį mokytis ir prisiima atsakomybę už savo mokymąsi, atkakliai siekia užsibrėžto tikslo. Geba planuoti ir apmąstyti mokymosi procesą ir rezultatus, išsikelti pamatuotus tolesnius uždavinius. Žino savo mėgstamus mokymosi būdus, pakankamus ir tobulintinus gebėjimus, mokymosi pasirinkimo galimybes;

14.2. komunikavimo. Siekia konstruktyvaus dialogo, atsakingai vartoja kalbą. Supranta ir perduoda įvairaus pobūdžio žodinius ir nežodinius pranešimus, bendrauja atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, situaciją. Randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją ir tinkamai ją pateikia kitiems;

14.3. pažinimo. Siekia pažinti save, domisi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, jos raida. Kryptingai pasirenka ir taiko pažinimo metodus, saugiai tyrinėja, nuosekliai, logiškai, kritiškai mąsto, analizuoja ir sprendžia problemas, daro pagrįstas išvadas. Geba aprašyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais, matematinėmis ir kitomis priemonėmis;

14.4. socialinę. Gerbia ir toleruoja įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, žino savo ir kitų teises ir pareigas, suvokia save kaip bendruomenės ir visuomenės narį. Konstruktyviai bendradarbiauja siekdamas bendro tikslo, geba valdyti konfliktus, kuria ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda;

14.5. iniciatyvumo ir kūrybingumo. Mato idėjų sąsajas ir kuria naujas idėjas, originaliai mąsto, geba pritaikyti patirtį naujose situacijose, numatyti alternatyvius problemų sprendimo būdus. Atviras pokyčiams, nebijo neapibrėžtumo, nežinomybės, pagrįstos rizikos, aktyviai dalyvauja įgyvendinant naujas idėjas, įtraukia kitus;

14.6. asmeninę. Teigiamai vertina save, pasitiki savimi, moka sutelkti jėgas siekdamas užsibrėžtų tikslų. Atsparus nesėkmėms ir konfliktams, moka įveikti stresą, ieškoti paramos ir ją priimti. Sąžiningai ir atsakingai veikia, geba numatyti savo elgesio padarinius, rūpinasi savo ir kitų sveikata, saugiai elgiasi, saugo aplinką.

15. Baigęs pagrindinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs gyvenimui, tolesniam mokymuisi ir darbui būtinus esminių dalykinių kompetencijų pagrindus. Detaliau kiekvieno dalyko kompetencija aprašoma atitinkamoje bendrojoje programoje (1–11 priedai*).

V. Svarbiausi ugdymo proceso ypatumai

16. Orientuojantis į tokį ugdymo procesą, kurio metu mokinys įsitraukia į aktyvų ir sąmoningą mokymąsi, taikomi aktyvaus mokymo ir mokymosi metodai:

16.1. mokytojas skatina mokinius savarankiškai mąstyti, aktyviai interpretuoti mokomąją medžiagą, mokytis iš patirties. Mokiniai mokosi aktyviai bendradarbiaudami tarpusavyje ir su mokytoju, bendraudami su kitais žmonėmis, susipažįsta su įvairiomis idėjomis, daiktais, įvairia aplinka, technologijomis;

16.2. mokytojas mokymo metodus ir mokymosi veiklas parenka ir organizuoja taip, kad mokymas atitiktų mokinių patirtį, gebėjimus, polinkius, mokymosi stilių, pasirengimą mokytis, turimus išteklius ir priemones, emocinį klasės klimatą;

16.3. mokymosi medžiaga ir metodai turi skatinti mokinius aktyviai veikti: klausyti, tyrinėti, ieškoti, bandyti, pritaikyti, analizuoti, spręsti problemas, kurti. Mokiniai turėtų mokytis įvairaus sudėtingumo kontekstuose, paliekant erdvės pasirinkti jiems tinkamą veiklą ir patirti mokymosi sėkmę.

17. Mokykla, nustatydamas ugdymo turinio planavimo principus ir laikotarpius, numato, kad ugdymo procesas turi būti planuojamas lanksčiai, kad prireikus planus būtų galima nesunkiai koreguoti ir pritaikyti, atsižvelgiant į mokinių daromą pažangą, atsivėrusias naujas galimybes ir iškilusius sunkumus:

17.1. ilgalaikiai (dažniausiai metų) planai rengiami pagal mokyklos nustatytą tvarką. Juose ypač pabrėžiama laikotarpio pabaigoje numatoma mokinių mokymosi pažanga, atsižvelgiant į Bendrųjų programų reikalavimus, esamus mokinių pasiekimus, mokymosi galimybes ir poreikius. Plane taip pat trumpai aptariami svarbiausi etapai, būdai ir priemonės išsikeltam tikslui pasiekti;

17.2. trumpalaikiame (etapo) plane numatoma į konkrečius mokinių pasiekimus orientuotų artimiausių pamokų seka. Jame gali būti aptartos ir kitos su trum-

palaikio plano tikslų įgyvendinimu susijusios veiklos (projektinės užduotys, išvykos, susitikimai ir pan.);

17.3. planuodami ugdymo procesą mokytojai bendradarbiauja tarpusavyje. Jie tariaisi dėl ugdymo turinio pritaikymo pagal mokinių poreikius, integracijos, projektinių darbų, tvarkaraščio galimybių panaudojimo ir kt. Rekomenduojama numatant pamokų mokymosi uždavinius, mokymosi veiklas ir vertinimo kriterijus tartis su mokiniais. Su planais rekomenduojama supažindinti tėvus (globėjus, rūpintojus);

17.4. prireikus planai gali būti peržiūrimi ir keičiami atsižvelgiant į mokinių mokymosi rezultatus, tempą, kitus poreikius.

18. Ugdymo procese vyrauja mokyti padedantis vertinimas:

18.1. mokytojas nuolat stebi mokinių mokymąsi ir jiems laiku teikia konkrečią individualizuotą grįžtamąją informaciją apie jų pažangą ir pasiekimus, nurodo sėkmę ir spragas, padeda siekti daugiau;

18.2. remdamasis vertinimo informacija mokytojas teikia pagalbą tiems mokiniams, kuriems jos reikia, pritaiko ugdymo turinį turintiems specifinių ugdymosi poreikių (gabiesiems, specialiųjų poreikių ir kt.) mokiniams;

18.3. mokiniai mokomi vertinti ir įsivertinti, atsižvelgiant į pasiektus rezultatus kelti tolesnio mokymosi tikslus;

18.4. mokytojas informuoja mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus), kitus mokytojus apie mokinio pasiekimus, jo mokymąsi, reikalingą konkrečią pagalbą;

18.5. remdamasis vertinimo informacija mokytojas rengia ir (arba) koreguoja tolesnio ugdymo planą, aptaria jį su kolegomis, mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais).

VI. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas

19. Specialiųjų poreikių mokiniams ugdymo turinys formuojamas, kaip ir visiems mokiniams, remiantis Bendrosiomis programomis ir pritaikant dalykų programas pagal individualius šių mokinių gebėjimus, ugdymosi poreikius ir pasiekimus. Ugdymo turinys turi būti formuojamas taip, kad būtų skatinama mokinio savigarba ir motyvacija mokyti.

20. Jeigu, nepaisant suteiktos reikiamos pagalbos, mokiniui nepavyksta pasiekti numatyto lygio, jam dalykų programos pritaikomos individualiai. Pritaikant programą mokinio gebėjimams ir ugdymosi poreikiams siekiama, kad jo mokymosi pažanga būtų kuo didesnė.

21. Mokinio pasiekimai ir pažanga vertinami pagal dalykų programose arba tam mokiniui pritaikytoje ugdymo programoje numatytus pasiekimus.

22. Jeigu specialieji mokinio ugdymosi poreikiai labai dideli, mokymas gali būti organizuojamas atskiromis veiklos sritimis. Jos parenkamos iš Bendrųjų programų ir pritaikomos pagal mokinio gebėjimus. Svarbu, kad būtų ugdomi kiekvieno specialiųjų poreikių mokinio judėjimo, kalbos ir komunikavimo, socialiniai, funkciniai ir pažintiniai gebėjimai.

22.1. Ugdant judėjimo gebėjimus siekiama, kad mokiniai geriau suvoktų savo kūną, kad jų judesiai būtų tikslesni, laisvesni. Mokant judesių mokiniai skatina planuoti, kaip jie tobulins savo judesius, pusiausvyrą, koordinaciją, ritmo pojūtį, stiprins raumenis.

22.2. Kalbos ir komunikavimo gebėjimų ugdymo tikslas yra ugdyti mokinių gebėjimus orientuotis aplinkoje, suprasti kitus ir reikšti savo mintis. Šie gebėjimai gali būti įvairaus lygio: kalbinio raštingumo, kalbinės raiškos gebėjimai, žodyno ar atskirų žodžių, sąvokų vartojimo, simbolių atpažinimo ir vartojimo, ženklų kalbos ar atskirų ženklų vartojimo gebėjimai.

22.3. Siekiama plėtoti socialinius – mokinių sąveikos su kitais žmonėmis, bendradarbiavimo, savikontrolės – gebėjimus.

22.4. Funkcinių gebėjimų ugdymas apima mokinių mokymąsi būti veiksmingai aktyviems gyvenamojoje aplinkoje, plėtoti savo savarankiškumą ir iniciatyvumą. Ši sritis apima sveikos gyvensenos ir saugaus elgesio kasdieniame gyvenime, išvykose, judėjimui artimiausioje aplinkoje, laisvalaikiui būtinus įgūdžius.

22.5. Ugdant pažintinius gebėjimus siekiama, kad mokiniai taptų aktyvūs ir mokytojai naudotis savo jautimais ir įgyta patirtimi aplinkinei tikrovei pažinti. Ši sritis apima praktinę veiklą, pratimus, kuriais mokomasi pasirinkti, klasifikuoti, spręsti problemas, pastebėti priežastis ir pasekmės sąryšį.

VII. Bendrųjų programų struktūra

23. Bendrosiose programose dalykų programos suskirstytos pagal ugdymo sritis, sudarytas iš giminių, tvirtais integraciniais ryšiais susijusių mokomųjų dalykų.

23.1. Pradinio ugdymo bendroji programa (1 priedas*) pateikiama pagal septynias ugdymo sritis:

23.1.1. dorinis ugdymas: etika, katalikų tikyba, ortodoksų (stačiatikių) tikyba, evangelikų liuteronų tikyba, evangelikų reformatų tikyba, karaimų tikyba, judėjų tikybos pažintinė programa;

23.1.2. kalbos: lietuvių gimtoji kalba, kitos gimtosios kalbos, lietuvių valstybinė kalba, pirmoji užsienio kalba;

23.1.3. matematika;

23.1.4. socialinis ir gamtamokslinis ugdymas (pasaulio pažinimas);

23.1.5. meninis ugdymas: dailė ir technologijos, muzika, šokis, teatras;

23.1.6. kūno kultūra;

23.1.7. kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymas: lietuvių gestų kalba, lietuvių kalba, matematika, pasaulio pažinimas.

23.2. Pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2–11 priedai*) pateikiamos pagal dešimt ugdymo sričių:

23.2.1. dorinis ugdymas: etika, katalikų tikyba, ortodoksų (stačiatikių) tikyba, evangelikų liuteronų tikyba, evangelikų reformatų tikyba, karaimų tikyba, judėjų tikybos pažintinė programa (2 priedas*);

23.2.2. kalbos: lietuvių gimtoji kalba, kitos gimtosios kalbos, lietuvių gestų kalba, lietuvių valstybinė kalba, lietuvių kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems, pirmoji užsienio kalba, antroji užsienio kalba, užsienio (anglų) kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems (3 priedas*);

23.2.3. matematika (4 priedas*);

23.2.4. gamtamokslinis ugdymas (5 priedas*);

23.2.5. socialinis ugdymas: istorija, geografija, pilietiškumo ugdymas, ekonomika ir verslumas, psichologija (6 priedas*);

23.2.6. meninis ugdymas: dailė, muzika, šokis, teatras, šiuolaikiniai menai (7 priedas*);

23.2.7. informacinės technologijos (8 priedas*);

23.2.8. technologijos (9 priedas*);

23.2.9. kūno kultūra (10 priedas*);

23.2.10. bendrųjų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymas (11 priedas*).

24. Kiekvienos ugdymo srities bendrojoje dalyje keliami tos srities tikslai ir uždaviniai, paaiškinama šioje ugdymo srityje ugdomos kompetencijos struktūra, aptariamoms didaktinėms nuostatom, integravimo galimybės, mokymosi aplinka.

25. Dalyko programoje keliami dalyko mokymosi tikslai ir uždaviniai, paaiškinama dalyko struktūra, lentelė parodoma mokinių gebėjimų raida einant iš koncentro į koncentrą. Atskira kiekvieno dviejų klasių koncentro lentelė nurodomi mokinių pasiekimai (nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas) ir ugdymo gairės. Toliau aprašoma turinio apimtis ir vertinimas, nurodant patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo pasiekimų lygio požymius.

26. Dalykų mokytojams rekomenduojama susipažinti su kitų ugdymo srities dalykų programomis, ieškoti galimybių integruoti ugdymo turinį pirmiausia ugdymo srityje ir su kitų ugdymo sričių dalykais. Tinkama ugdymo turinio integracija sudaro daugiau galimybių priartinti mokymąsi prie gyvenimo, plėtoti bendrąsias mokinių kompetencijas, pritaikyti užduotis pagal mokinių poreikius, polinkius ir galias, išvengti kartojimosi ir didelių mokymosi krūvių.

VIII. Baigiamosios nuostatos

27. Vadovaujantis Bendrosiomis programomis rengiamos mokinių pasiekimų tyrimų ir patikrinimų programos ir užduotys, vadovėliai ir kitos mokymo ir mokymosi priemonės, mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programos ir kiti ugdymo turinį reglamentuojantys teisės aktai.

* Dokumento „Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos“ 1–11 priedai skelbiami ir „Valstybės žinių“ interneto tinklalapyje adresu: www.valstybes-zinios.lt, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos interneto tinklalapyje adresu: www.smm.lt, Švietimo plėtotos centro interneto tinklalapyje adresu: www.pedagogika.lt.